క్షమించాను

శ్రీ కొమ్మూరి వేణుగోపాలరావు

"మిమ్మల్ని క్షమించాను."

* * *

చీకటి గదిలో ఆదిశేషయ్యగారు ఒంటరిగా ఈజీఛైర్‌లో కూర్చుని ఆరాటంగా అటూ యిటూ కదులుతూండగా, అప్పుడే బండీ దిగి, చేతిసంచితో, రేగిపోయినజుట్టుతో, కళావిహీనంగా వున్న ముఖంతో, తడబడుతున్న అడుగులతో లోపలకు ప్రవేశించిన శకుంతల వొణుకుతూన్న చేతుల్తో లైటు వెలిగించి, ఆ దుర్భరస్థితిలో కూర్చునివున్న తండ్రినిచూసి నివ్వెరపోయి "అమ్మకి ఎలా వుంది నాన్నా?" అని ప్రశ్నించింది ఆతృతగా.

ఆయన ఉలికిపడి, మ్లానవదనంతో అటుకేసి చూచాడు. కాని "వచ్చావా?" అన్న ప్రశ్నార్థకం అందులో లేదు. ఇంత ఆదుర్దాగా వచ్చిన కూతురిని ఏమని సంబోధించి ఏం చెప్పాలో పాలుపోవటం లేదు. "నాన్నా!" అంది కూతురు భయంగా. ఆయన అయోమయావస్థ యింకా ఎక్కువైంది. ఎడమచేత్తో లోపలకు పొమ్మని సౌంజ్ఞ చేయటం మినహా ఏమీ ఆచరించలేక తడబడుతూ వూరుకున్నాడు. ఆమె తేజోవిహీనంగా ఓక్షణం తండ్రిముఖంలోకి చూసి, సంచీ అక్కడే జారవిడిచి, లేనిశక్తి తెచ్చుకుని, కంగారుగా లోపలకు వెళ్ళిపోయింది. ఆయన బలవంతంగా కళ్ళుమూసుకున్నాడు. "మిమ్మల్ని క్షమించాను! మిమ్మల్ని క్షమించాను!! మిమ్మల్ని క్షమించాను!"

కళ్ళు తెరిచాడు. అరోగ్య దీపం వెలుగుతోంది.

* * *

డాక్టర్ మందంగా నడిచి గేటుదాటి వెళ్ళిపోయాడు. పార్వతమ్మ మంచంమీద పడుకుని వున్న విశాలమైన గదిలో బెడ్‌లైటు మాత్రం వెలుగుతోంది సన్నగా. ఆదిశేషయ్యగారు కిటికీదగ్గర నిలబడి గేటుమీదుగా బయట చీకటిలోని శూన్యంలోకి చూస్తున్నాడు. డాక్టర్ రెండునిమిషాల క్రితం వెళ్ళిపోవటం అస్పష్టంగా కనిపించింది మసకచీకటిలో. చీకటి ప్రథమదశ, జీవితం చివరిదశ. విషాదంగా వుంటాయి.

"చలి వేస్తోంది. తలుపులు మూసివేయరూ?"

ఆయన చప్పున తలుపులు మూసివేసి వెనక్కి తిరిగాడు. మెల్లిగా భార్య మంచాన్ని సమీపించి "దుప్పటి కప్పేదా?" అనడిగాడు ఆదరంగా.

"వద్దు. కాని పెద్దలైటు వెలిగించరూ?" అని ఆమె కోరింది బలహీనస్వరంతో.

"వద్దు దీపం వెలుగు నీకు పరిశ్రాంతి కలిగిస్తుంది"

"అబ్బ! చీకటిలోనే చచ్చిపొమ్మంటారా ఏమిటి? యమదూతలు వచ్చే సమయం ముందుగనే కనుక్కుని మీతో కొన్ని కబుర్లు చెబుతాను"

కొంచం ఆలోచించి, చేసేదిలేక, పెద్దలైటు వెలిగించి వచ్చి దగ్గరగా కూర్చున్నాడు.

"మీ ముఖం అంత దిగాలుపడి ఉందేం? డాక్టరుగారేమైనా చెప్పారా?"

ఓక్షణమైనా తిరగకముందే, మళ్ళీ తనే ఓమ్లానమందహాసం చేసి "మా అమ్మకు అమ్మవారు సాక్షాత్కరించేవారుట. అటువంటి సమయంలో పరమేశ్వరుడు గరళాన్ని నిర్లక్ష్యంగా మింగినట్లు యింతింతకర్పూరం మింగివేసేది. ఓసారి అమ్మవారు మా అమ్మతో అందిట. "నీ అంత్యదశ దుర్భరంగానూ, నీ కూతురి అంత్యదశ సుఖపూరితంగానూ గడుస్తుందని."

"అబ్బ ఊరుకో—నీకు పుణ్యం వుంటుంది."

"అమ్మాయికి నాకు చెప్పకుండా ఎందుకు టెలిగ్రాం ఇచ్చారు? పనికిరాదు చెప్పాడులెండి."

"ఊరికే నే...సరదాకి."

"నా జీవితంలో రెండే రెండు టెలిగ్రాములు వచ్చాయి మీ విలాసానికి. ఒకటి అమ్మ చచ్చిపోయినప్పుడూ, రెండవది నాన్న పోయి బైరాగుల్లో కలిసినప్పుడూ. ఇప్పుడు అమ్మాయికి ఒక టెలిగ్రాము వెళ్ళింది...రెం...డ."

"పార్వతీ!"

ఆమె తక్షణం మాట్లాడలేకపోయింది. గాద్గదికకంఠంతో యిందాకటినుంచీ మాట్లాడుతున్నదల్లా, పొడిదగ్గు వచ్చి ఆయాసపడుతూ పడుకుంది. ఆయన నిర్ఘాంతత యింకా వదలిపోక, చూసేసరికి వృద్ధాప్యంవల్ల కొంతా, జబ్బుచేత మరికొంతా జీర్ణరేఖలు స్థావరం ఏర్పరుచుకున్న ఆ వదనంలో విషాదం కన్నీళ్ళ సెలయేరులా పారుతోంది. ఆ అశ్రుకణాలు రక్తమిశ్రితమైనవి అయివుంటే, ప్రకృతిదేవత కొట్టిన కఠినమైన సుత్తిదెబ్బ సరిగా మస్తిష్కంమీద తగిలివుండాలి.

"అబ్బా!" అందామె వేదనగా.

"ఏమిటి? ఏం జరిగింది?"

"నాలో ఏదో తుఫాను చెలరేగింది."

"ఇంకా?" అని కేవలం మనసులో అనుకున్నాడాయన.

"ఆ తుఫానునీళ్ళకు నేలమీద మట్టి తడిసి, చెదిరి అడుగున వున్న గచ్చురాళ్ళు బయటపడుతున్నాయి."

"పార్వతీ! ఇదంతా నీవు సరిగ్గా చూడగలుగుతున్నావా?"

"ఆ! నేను చూసినంత స్పష్టంగా వివరించలేకపోతున్నాను" అని ఆమె ఆకస్మికంగా తెల్లబోయి "నా జీవితకాలంలో నేను మీతో యింత చనువుగా, విపరీతంగా మాట్లాడనేలేదు. ఇంతజబ్బూ పడలేదు. ఒకరికి జబ్బు చేసినపుడు వారిచుట్టూ వున్నవారు సన్నిహితులూ అవుతారు, దూరంగానూ జరుగుతారు. మనం ప్రథమావస్థలో వున్నాము. ఇది మీ ఔదార్యం" అంది.

ఆయన ఆలోచిస్తూ బాధగా "నిజమే. నా జీవితకాలంలో నిన్నెపుడూ దయగా చూడలేదు" అన్నాడు.

"నా మాటలకు ఆశ్చర్యపడుతున్నారా?"

"లేదు. చెప్పు."

"మీరు చెప్పండి. వింటాను"

మొదట ఆశ్చర్యపడినా, కొంత చెప్పాలనుకుంటూ భార్య ముఖంలోకి ఏకాగ్రతతో చూశాడు...ఈమెకు యిప్పుడు యాభయి యేళ్లు సమీపించాయి. తనకన్నా అయిదేళ్లు చిన్న. ఇంచుమించు ముప్ఫయి అయిదు ఏళ్ల క్రితం తనతో సంసారయాత్ర ప్రారంభించటానికి వచ్చింది. తామిద్దరూ కలిసి ఎన్నో సుఖాలూ, కష్టాలూ పడ్డారు. ఎన్నో అనుభవాలను ఎదుర్కొన్నారు. ఇన్ని సంవత్సరాల జీవితంలోనూ ఆమె తనమాట ఎన్నడూ జవదాటలేదు. తన కెప్పుడూ ఎదురుచెప్పలేదు. క్రోధావేశంలో హింసించినా ఒక్క మాటయినా పన్నెత్తి పలకలేదు. ఈమె స్వాభిమానం మరిచిపోయింది. తానే దైవం అని కొలిచింది. ఒక్కొక్కప్పుడు ఆ అమాయకమైన శరీరంమీద చేయి చేసుకున్నాడు. తాను...!

కష్టమ్మీద కన్నీళ్లను నిగ్రహించుకుంటూ మళ్ళీ ఆలోచించసాగాడు. ఈమె తన భార్య. తనను మనస్ఫూర్తిగా ప్రేమించింది. ఒకసారి తనకేదో వ్యాధివచ్చి నెలల తరబడి మంచం మీద వున్నప్పుడు నిద్రాహారాలు మాని సపర్యలు చేసింది. తనకు తెలిసినంతవరకూ హిందూ సంప్రదాయం అంటే యిదీ అని ఆమెకు ఎవరూ నేర్పినట్లులేదు. ఇది అనాదినుంచీ అనుక్రమంగా వస్తున్న స్త్రీ హృదయాలోచన పెట్టిన భిక్ష. ఈమె అందంగురించి తనకు వ్యామోహం లేదు. తాను యాభయి అయిదేళ్ల క్రితం పుట్టిన వాడు కావటంచేత సౌందర్యాన్ని గురించి ఆలోచించే అభ్యాసం తనకు లేదు, అప్పుడప్పుడూ పరాయివారి అందచందాలని గురించి ఆలోచించేవాడు గాని, 'సౌభాగ్యం' అని లోకులు పిలుస్తారే, ఆ యీ లక్షణాలు ఆమెకు ఏశక్తి అన్యాపదేశంగా ప్రబోధించిందో అటువంటిదే మరోశక్తి తనకు ఎవరూ యివ్వని హక్కులున్నట్లూ, అధికారం వున్నట్లూ, అది తనసొత్తు అనీ బోధించి చలాయింపజేసింది. వాటిల్లో కొన్ని మాత్రం తండ్రి దగ్గర నుంచీ అనాలోచితంగా నేర్చుకున్నాడు; ఆరోజుల్లో తల్లిని హింసించేటప్పుడు ఆయనపై కోపగించినా కూడా.

తమ ముప్ఫయిఅయిదేళ్ళ సమిష్టి జీవితం ముగిసిపోయే తరుణం ఆసన్నమైంది. ఒకరాత్రి, రెండు రాత్రులు యిలా వ్యథాపూరితంగా గడిచిపోతాయి. తరువాత దయలేని ఓ భూతంవచ్చి చుక్క పెడుతుంది. ఒక ఎండిన మొండిమ్రానుమాత్రం జీవచ్ఛవంలా బ్రతుకుతుంది. ఈమె తన సహచారిణి...ఈమెకు యింతవరకూ ఏలాంటి ఉపచారమూ చేసిఎరుగడు. చేయాలన్న ఉబలాటం పొంగిపోతోంది ఇప్పుడు. కాని...! తామిద్దరూ ముసలివాళ్లయారు. ఒకరికొకరు తోడునీడగా, అండగా నిలవవలసిన సమయం యిది. చివరికి ఇలా అనుకున్నాడు. "ఇన్నాళ్లనుంచీ యిది యిలా జరగాలికాబట్టి జరిగిపోయింది. మా దాంపత్యం అనుకూలమైనదనే అంతా అనుకుంటూ వచ్చారు. ఎంతకాదనుకున్నా యిది నిజమేనని నామనసు ఘోషిస్తోంది. అబద్ధమని నన్ను నేనెందుకు మోసగించుకోవాలి? మా జీవితంలో లోటు ఏమీ లేదు. ఇది నా అదృష్టం."

ఈచివరి ఆలోచన కలిగేసరికి యీఅదృష్టంలోని అంతరార్థం మనసుని కలచివేసి, యిహ కన్నీళ్లు నిగ్రహించుకోలేకపోయాడు.

"ఏడుస్తున్నారా?" అంది ఆమె అది చూసి.

"నిన్నొక్క ప్రశ్న అడిగేదా?"

ఆమె ఓ నిట్టూర్పువిడిచి "మీరు యిదివరలో అనేక చిక్కు సమస్యలను ఎదుర్కొన్నపుడు ప్రతిసారీ నా సలహాకోసం అనేక ప్రశ్నలు వేసేవారు. నేను అది పరమభాగ్యంగా యెంచి నాబుద్ధినంతా వుపయోగించి నానాఅవస్థపడి జవాబులు చెప్పి మీముఖంలో ఎటువంటి భావాలు మెదుల్తున్నాయోనని ఆతృతగా చూసేదాన్ని. ఏనాటికైనా అక్కడ సంతృప్తిచిహ్నం కనిపిస్తుందని నా ఆశ. కాని ఒక్కనాడూ మీ ముఖకమలం వికసించలేదు. ఒక్కసారీ నాసలహాప్రకారం ఆచరించలేదు. అసలు నా ప్రత్యుత్తరాలు వినాలన్న జిజ్ఞాసే కనిపించేదికాదు నాకు మీలో...అవి మీ ప్రశ్నలుకావు. కేవలం స్వగతాలు.

"నేనడుగదలచుకున్న ప్రశ్నకు చేరువగా తీసుకువచ్చావు ప్రస్తావన. పార్వతీ! నువ్విపుడు పదిహేనురోజులనుంచీ మంచం మీద పడివున్నావు. మనమిద్దరం యీస్థితికి లాక్కొబడివచ్చి ఇలా విచిత్రంగా కబుర్లు చెప్పుకుంటామని ఏనాడూ నేను అనుకోలేదు" ఆయన గొంతు జీరవోయింది. ఒక్కక్షణం కల్లోలమైవున్న మనస్సును పదిలపర్చుకున్నాడు. "నేను నీయెడల చాలా అపరాధాలు గావించాను. అవితప్పనిసరిగా మగజాతి అభిజాత్యంతో ఆచరించాను. కాని అన్ని సన్నివేశాలలోనూ నువ్వేనాడూ నాకెదురుతిరగలేదు. ఆగడబిడలు జరిగినమరునాడే నేను ప్రేమగా పలకరించేసరికి పరవశమై సర్వంమరిచి నాతోకలిసిపోయేదానవు. ఇంతఓర్పు నీకెలావచ్చిందీ? నేను అన్ని అత్యాచారాలు చేసినా నన్నెలా ప్రేమించగలిగావు? చెప్పవూ?"

పార్వతమ్మ భర్తవంక విస్మయపాటుతో చూసింది. వెనువెంటనే ఆమె ముఖం పాలిపోయింది. నేత్రాంచలాలలో కొద్దిగా కన్నీరు చిందీ ఏటవాలుగా ప్రవహించింది. కాని అది కొద్ది క్షణాలపాటు మాత్రమే. క్రమ క్రమంగా ఆమె ముఖంనిండా ఆనందం నిండి తేజోవంతమైంది. సంశయం నశించి దృఢనిశ్చయం ద్యోతకమైంది.

"ఈ ప్రశ్నకు జవాబు ఒక్కవాక్యంలో ఎలా చెప్పను? ఇలా రండి. నాకు బాగా సమీపంలోకి వచ్చి కూర్చోండి."

ఆయన మంచంమీద ఆమెకు మరీ చేరువగా జరిగి, స్తబ్ధంగా చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

ఆమె చెప్పసాగింది.

“నేను యీ యింట్లోకి కాలు పెట్టటమే విచిత్రంగా జరిగింది. నాన్న యింటివిషయాలు అసలు పట్టించుకోకుండా వుండటమే కాకుండా చీటికీ మాటికీ అమ్మని చెయ్యి చేసుకుంటూ వుండేవాడు. అప్పటికి మట్టుకు ఆమె ఏడ్చి ఆయన మళ్ళీ తనను పలకరిస్తే సద్భాగ్యమని తలుస్తూ ఆయన అనుగ్రహంకోసం నిరంతరం సతమత మౌతున్నట్లు నా కనిపించేది. నేను ఎప్పుడూ ఒంటరిగా కూర్చుని ఆమె దుఃఖాన్ని గురించి అమాయకంగా ఆలోచించటమేగాని, దగ్గరకు వెళ్ళి ఎప్పుడూ కలగజేసుకోలేదు... నాకు పద్నాలుగేళ్ళ వయస్సు వచ్చాక నా వివాహంకోసం అమ్మ ముప్పొద్దులా తాపత్రయపడేది. నాన్నమాత్రం ఏమీ పట్టించుకోకుండా నిశ్చింతగా తిరిగేవాడు. మాది పల్లెటూరు కావడంవల్ల యిరుగూ పొరుగూవాళ్ళు నా కింకా పెళ్ళి కాలేదని దెప్పి పొడుస్తూ వుండటం నాకు దుస్సహంగా వుండేది. అమ్మ ఒకసారి నాన్న కాళ్ళమీదపడి బిగ్గరగా ఏడుస్తూ మొర పెట్టుకుంది. ఆయన చాలాసేపు చీదరించుకుని, ఎంతసేపటికీ పాదాలు వదలక పోయేసరికి దయ తలిచినట్లు ‘సరే’ అని, అప్పటినుంచీ వారం రోజులు తిరిగి ఒకరోజున మీ సంబంధం కుదుర్చుకుని వచ్చేశాడు.

“కాపురానికి వచ్చేసరికి నాకు పద్నాలుగేళ్ళు యింకా పూర్తిగా నిండలేదు. పల్లెటూరిలో పుట్టి, అక్కడే పెరగటంచేత నేను అర్థమూ, శుభమూ ఎరుగని పిల్లను. బస్తీవాళ్ళ లక్షణాలూ, సంప్రదాయాలు చాలా కొత్తగా కనిపించేవి...... నేనూ మా ఊళ్ళో చాలామంది పిల్లలతో స్నేహం చేశాను. అనుకున్నాను. మా పల్లెటూరి ఆడపిల్లల స్నేహాలు విచిత్రమైనవి. కొంతకాలం ఒకరికొకరు కలిసి మెలిసిచాలా సఖ్యతగా వుంటారు. కొంతకాలం విడిపోయి వాళ్ళమీద వీళ్ళు వీళ్ళమీద వాళ్ళు గుసగుసలు చెప్పుకుంటారు. వాళ్ళ విరోధాల కారణాలు చాలా జాలికరంగా, హాస్యాస్పదంగా వుంటాయి. తర్వాత...... ఎంత ప్రాణమిత్రులుగా వున్నవారైనా సరే పెళ్ళిళ్ళయిపోయాక ఎక్కడికక్కడికో వెళ్ళి ఒక్క ఉత్తరం ముక్కయినా రాసుకోరు. ఒకరినొకరు త్వరగా మరిచిపోతారు. పెళ్లయిన మరునాటి నుంచీ పెద్ద ఆరిందాలలా మాట్లాడుతారు. తన భర్త తనని చిత్తుగా తన్నినపుడు ప్రక్కయింటి యిల్లాలు ఖేదంపొంది, వచ్చి “అయ్యో పాపం” అను సానుభూతి ప్రదర్శించబోతే “వెళ్ళండి. ఇది మా స్వవిషయం” అని నిష్కల్మషహృదయంతో పలకటమే పరమ ధర్మంగా ఎంచటం వాళ్ల పాతివ్రత్య లక్షణం.

“అలా మీ యింట్లో అడుగుపెట్టాక యిరుగూ, పొరుగూ వాళ్ళని చూసినట్టుగానే నా జీవితమూ ఆరంభమయింది. నేను చదువురాని మొద్దుననీ, అర్థమూ శుభమూ తెలియనిదాననీకూడా అనుకోకుండా చేసేవాళ్లు. ఎందుకంటే నా కనుభవం లేదు. ఏది ఎలా జరిగినా అది అలా జరగాల్సిన విషయమే కాబోలునని అనుకుంటూ వుండేదాన్ని. అప్పటిరోజుల్లో అత్తాకోడళ్ళ మధ్య వుండే సంబంధాలూ, ఆ ప్రవర్తనలు, అంతులు యీ కాలం పిల్లలకు చెబితే అది కథ అనుకుంటూ నిట్టూరుస్తారు. ఎందుకంటే మన కళ్ళముందు జరిగే విషయాలను మనవి కానట్లు ఎవరి కథగానో చెబితే కళ్లు చెమ్మగిల్లి, దుఃఖపడటం రివాజు.

“నన్ను అత్తగారు నేను పాతికేళ్ల వయస్సులో వున్నప్పుడు కూడా కొట్టడం మీకు తెలియదు. నేను హైందవస్త్రీని కాబట్టి ఆ విషయాలు మీకు తెలియకుండా దాచి నా పతివ్రతా ధర్మం నిర్వర్తించుకున్నాను.

“నేను సంసారంలో కొత్తగా అడుగుపెట్టినా ఆదినుంచి వస్తూన్న అభ్యాసమేమో పద్ధతులన్నీ పాతవిగానే వుండేవి. అత్తగారికి నేను ఒకర్తనే కోడలినయినా ఆవిడ చర్యలు ఆవిడకే విపరీతంగా వుండకపోవటం అన్యాపదేశంగా పెద్దలనుంచి నేర్చుకున్న విద్య. మరో విచిత్రమైన విషయంకూడా చెప్పనా? ఆవిడనీ మామగారు అడపాతడపా కొడుతూండేవారు. వారికి ఎప్పుడూ ఎదురు పలకకుండా కిమ్మనకుండా వూరుకునేది. నిజమైన సంస్కృతి, సంస్కారం యిక్కడేవుంది......నాకు క్రొత్త అవటంచేత ఒంటరిగాకూర్చుని అప్పుడప్పుడూ వేదనగా ఆలోచిస్తూ వుండే దానిని. నా బాల్యస్మృతులు, వెర్రి మొర్రి ఆటలు అన్నీ స్పష్టంగా కళ్ళముందు మెదులుతూ చెప్పరాని బాధగా వుండేది. ఆ బ్రహ్మాండమైన రావిచెట్టు, పండుగలకు పిచ్చిసంబరంతో దానికి ఉయ్యాలలు కట్టి ఊగటం, ఊరికి పడమరగా పోతూన్న కృష్ణపాయలో పెద్దవాళ్ళతో చలిలోవెళ్ళి స్నానంచేయటం, విన్న పురాణాలే విని ఎప్పటికప్పుడు నూతనానందం పొందుతూన్న ముసలివాళ్లు ఆ కథలు మాకు చెబుతూ, తమ చిన్నప్పటి అనుభవాలు పునశ్చరణ చేసుకుంటూ కన్నీళ్ళు విడవటం అవన్నీ గుర్తుకువచ్చి ఆ జీవితానికీ యీ జీవితానికీ సమన్వయంచేసుకుంటూ చెప్పరాని ఆరాటానికి లోనవుతూండేదాన్ని. ఇటువంటి సమయాలలో ఆ బాల్యజీవితమే, అమందానందకరమైనదనీ, తిరిగి అందులోకి పోగలిగితే బాగుండని అనుకోవటం ఎవరికైనా సహజం. కాని మనిషి పెరుగుదలతో బాటూ మానవస్థైర్యాన్ని పరీక్షించే అనేక సమస్యలు ఉత్పన్న మౌతూంటాయి. ఇది ప్రకృతిసిద్ధం. బాధ్యత అని గుర్తించి నిశ్చలమైన మనస్సుతో నిలబడినవారు ఏదో సాధించ గలుగుతారు. పరీక్షలు వరుసగా తప్పుతూన్న విద్యార్థి, ఎలా కృతార్థుడవాలో చేతకాక ‘యింతకంటే చిన్నతనమే బాగుంది. అప్పుడు యీ బాదరబందీ ఏమీ లేదు’ అని దానిని తలుచుకుని ఉవ్విళ్ళూరుతూంటే యిహ వయసుకు బాధ్యత ఎందుకు? అందులో పిసమెత్తుకూడా ప్రయోజకత్వం లేదు. ఈ సత్యాన్ని తెలుసుకుని నేను విచారాన్ని మరిచి ముందుకు పురోగమించ గలిగాను.

“సంవత్సరానికి ఏ ఒకసారో తప్ప పుట్టింటికిపోయి ఎరగను. అమ్మ నన్ను ఏవో ప్రశ్నలువేసేది. ఆదుర్దా పడేది. మళ్ళీ తనే నీతులు బోధించేది. నేను ముభావంగా ఊరుకునేదాన్ని, దేనికీ సమాధానం చెప్పక.”

“మీరు అడిగిన ప్రశ్నకు జవాబు యిహ లభించబోతున్న దనుకుంటాను. ఇది మీకు చెబుతూ వున్నంతసేపూ మీరు ఎటూ

చూడక సరిగ్గా నా కళ్ళలోకి చూస్తున్నారండి. నా కడసారి ప్రార్థన యిదే.

"నేను మీతో అలవాటుపడిపోయాను. చాలా సంవత్సరాలు గడిచిపోతున్నాయి. పెద్దవాళ్ళ మైపోతున్నాం...మీరు నన్ను చాలాసార్లు కొట్టారు. ఒకసారి నా నెత్తి చిల్లిపడి నెత్తురు చుక్కలు రాలాయి. ఒకసారి మణికట్టు బొమిక విరిగి నెలరోజులు మంచాన వున్నాను. ఒకసారి మీ దెబ్బలకు, స్పృహతప్పి పడిపోయాను. కాని ఏనాడూ మిమ్మల్ని ఎదురించలేదు. క్రోధపూరితంగా మీకేసి చూడలేదు. కిమ్మనకుండా, కిక్కురు మనకుండా వూరుకున్నాను. ఎందుకు?

"ఒకసారి—మీరు రోజూ అర్ధరాత్రివేళ లేచి ఎక్కడికో వెళ్ళిరావటం ప్రారంభించారు. అప్పుడు ఒకరోజురాత్రి పదకొండు గంటలవేళ మీకు పాదాలొత్తుతూ కూర్చున్నాను. మీరు 'రెండు గంటలవేళ నన్ను తప్పకుండా లేప'మనిచెప్పి నిద్రపోయారు. మీరు రెండుగంటలకు లేచి ఎక్కడికి పోతారో నాకు తెలుసు. అయినా అప్పటివరకూ మెలకువగావుండి మిమ్మల్ని తప్పకుండా లేపుదామనుకుంటూనే, పగలంతా రెక్కలు ముక్కలు చేసుకుని వుండటం వల్ల ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర ఆపుకోలేక, కూర్చున్నచోటనే నేలమీద వళ్ళుమరిచి వాలిపోయాను. దభీమని పెద్ద శబ్దంతో మెలకువ వచ్చి ఉలికిపడ్డాను. మీరు చేతిలో ఓకర్రతో, ఉగ్రస్వరూపులై ఎదురుగా నిలబడివుండి "రెండింటికి లేపమంటే లేవలేదేం పొగరుబోతా" అని అరుస్తూ నన్ను లేవనీయకుండానే వీపు మీద వడివడి హేను దెబ్బలుకొట్టారు. నేను భయంతో 'ఎంత ప్రయత్నించినా నిద్ర ఆపుకోలేక పోయాన'ని చెప్పాను కష్టమ్మీద లేచి నిలబడుతూ. 'అంత ఒదమరిచి నిద్రపోతావా భడవా' అని నన్ను చావగొట్టారు. తెల్లారిలేస్తూనే ఆరోజు మీచేత అన్నిదెబ్బలు తిన్నాను. బాధకు తాళలేక గుడ్లనీరు క్రుక్కుకుంటూ మీవంక చూశాను. ఏమీ ఎదురు సమాధానం చెప్పలేదు. కిక్కురు మనలేదు. తలవంచుకుని లోపలకు వెళ్ళిపోయాను. ఎందుకు?

"మనమ్మాయి పుట్టిన క్రొత్తరోజుల్లో నేను పగలు ఒంటిగంటకు దాన్ని పడుకోబెట్టి నిద్రపుచ్చి, మళ్ళీ ఎక్కడ లేస్తుందోనన్న కంగారులో ఆదరాబాదరాగా అన్నం తింటున్నప్పుడు దబ్బుమని క్రిందపడ్డ చప్పుడు విని నోట్లో ముద్ద నోట్లోనే వుంచుకుని 'అమ్మో' అనుకుంటూ పరిగెత్తుకువస్తున్నాను. ఆఫీసుగదిలోంచి పరుగెత్తుకవచ్చిన మీరు 'అంత వళ్ళు తెలియకుండా ఛస్తున్నావా?' అంటూ నేను అమ్మాయిని యింకా నా చేతుల్లోకి తీసుకునే ముందే కాలితో డొక్కలో ఒక్కటి తన్నారు. నేను ఎలాగో లేచి పిల్లను గుండెకు అదుముకుంటూ, బాధనంతా భరిస్తూ అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయాను. ఎర్రగానైనా మీ వంక చూడలేదు. ఎందుకు?

"ఒకరోజు నేను గాఢనిద్రలో వున్నాను. మీరు రాత్రివేళ యింటికి ఆలస్యంగా వచ్చి తలుపు తట్టినట్లున్నారు; కాని నాకు మెలకువరాలేదు. చాలాసేపు తలుపు బాదినా నాకు మెలకువ రాలేదన్న కోపంతో మీరు కంకరరాయితీసి కిటికీలోంచి బలంగా విసిరేశారు. ఉలిక్కిపడి 'అమ్మో' అంటూ లేచాను ఏదో పీడకలకంటున్న దానిలాగా నుదురు రక్తం చిమ్ముకున్నచోట తడుముకుంటూ కంగారుగాలేచివచ్చి తలుపుతీయగానే లోపలకు ఒక్క త్రోపుత్రోసి జుట్టు పట్టుకుని కొట్టారు. నేను మారుకూడా పలకకుండా యీ గొడవకు లేచి, ఏడుస్తున్న పాపని సముదాయించటానికి వెళ్ళాను. ఎందుకు?

"అత్తగారు యింట్లో రెండు మూడునెలలకు చనిపోతా రనగా, మంచానపడి వుండికూడా, ఎవడితోనో నాకు సంబంధం కట్టారు. అది విని మీరు ముందూ వెనకా ఆలోచించకుండా నన్ను చావచితకకొట్టారు. ఇంతకంటే అవమానం నాకు వేరే ఏముంది? కాని నేను పెదవి విప్పలేదు.

"మీ పరిచర్యల్లో ఏవో లోపాలున్నాయని అడపా తడపా కొట్టారు, తిట్టారు.

"ఒకసారి, మణికట్టుబొమిక విరిగిందని చెప్పానే, అప్పుడు నెలరోజులపాటు మంచంమీదవుండాల్సివచ్చింది. మీరు విసుక్కునేవారు. చాలాసార్లు ఒక్కొక్కసారి రెండునెలల తరబడి కూడా మీరు జబ్బులో వున్నప్పుడుకూడా నిద్రాహారాలు, సర్వసుఖాన్నీ త్యజించి మీకు సపర్యలు చేశానన్న విషయం మీ విస్మృతిలో పడిపోయింది. వారంరోజులన్నా గడవకముందే రాత్రిసమయాలందు ఎక్కడికో రాకపోకలు సాగించారు. మరి నేను మాత్రం మనిషిని కాదా? కాని మిమ్మల్ని పిలిచి "నేను నెలలపాటూ విస్మరించిన సుఖాన్ని, మీరు కొన్నిరోజులు మరిచిపోలేరా? అని ప్రశ్నించలేదు.

"మీరు సంతోషంలో వున్నప్పుడు అది గ్రహించి అందు కనువుగా నేను మాట్లాడాలి. కోపంలో చికాకులో వున్నప్పుడు దూరదూరంగా తొలగాలి. ఏక్షణంలో ఎట్టి అసంతృప్తికలిగినా చీదరించుకునేవాళ్లు. దెబ్బలకన్న పదునైనమాటలతో తిట్టి అవమానపరిచేవాళ్లు. అతిహీనంగా చూసేవాళ్ళు. ఏమీ జరగనట్లు మసులుకునేవాళ్ళు. కాని యిన్ని సంవత్సరాల సుదీర్ఘకాలంలో ఏనాడూ పన్నెత్తి ఒక్కమాట అనలేదు. కన్నెత్తి కోరగా ఓ చూపు చూడలేదు. ఎందుకు? మీరు కారణం అడిగారు కదూ?

"నేను యిప్పుడు మృత్యుముఖాన వున్నాను. మీరుగాని, డాక్టరుగారుగాని నాగురించిచెప్పకపోయినా ఏఅవ్యక్తపు పలుకులో నిజాన్ని వచిస్తూ నాశ్రవణ కుహరంలో ప్రవేశించగలిగాయి. ఇహ ఒకటి రెండు రోజుల్లో నాకు మీ అందరితోనూ ఋణం తీరిపోతుంది. ఇటుపై నాకు ఎవరి అండా వుండబోదు. అందువల్లే యివేళ మిమ్మల్ని నాచెంత కూర్చోపెట్టుకుని, నా మనసు యావత్తూ విప్పి చెప్పటం ప్రారంభించాను.

"ఇప్పుడు తదేకంగా చూడగలుగుతున్న మీ ముఖంవంక యిహ పై చూడవలసిన అవసరం లేదు కాబట్టి, యిన్ని ఏండ్లుగా మిమ్మల్ని ఆశ్చర్యపరచిన నా ఓర్పుకు కారణం చెబుతాను వినండి.

"మగవాడు తుచ్ఛమైన కార్యాన్ని ఘనంగా ఎంచుతాడు. ఆడది ఘనమైన ఓ కార్యాన్ని అల్పంగా ఎంచుతుంది. మీలోని భర్త నాలోని భార్యను నిర్దయగా కొట్టినప్పుడూ, దారుణ హింసాత

మానాలకు గురిచేసినప్పుడూ, ధిక్కరించడమూ, తిరగబడడమూ, పారిపోవటమూ, ఆత్మహత్యలకు పాల్పడటమూ మినహా ఆమె చేయగలిగిన ఘనకార్యం ఏమీ లేదని ఆమె అనుకుంటే యీనాటి ఆత్మహత్యల సంఖ్యకూ, సంసారాలు పాడుచేసుకున్న వాళ్ల సంఖ్యకూ మితి వుండేది కాదు. స్త్రీ ఎప్పుడూ తన శక్తికి మించిన పని చేయాలని ఉబలాటపడుతుంది, సాధిస్తుంది.

"పురుషుడు తనని హింసలపాలు చేసినప్పుడల్లా అతన్ని క్షమిస్తూ వుండటం స్త్రీ సాధించింది.

"మీవల్ల నేను అవమాన దండహ్యమాన మానసురాల్ని అయినప్పుడల్లా మొట్టమొదట ధిక్కరిద్దా మనుకునేదాన్ని. తరువాత బావిలో పడి చద్దా మనుకునేదాన్ని. కాని మరుక్షణంలో యీ అల్పమైన ప్రయోగాలకు నేనెందుకు పాల్పడా లన్న లజ్జ ముంచుకు వచ్చేది. ఏ టన్నిటికన్న మించిన ఒక విశేషాన్ని నా అధీనం చేసుకుని మీకన్న ఉన్నతురాలి నన్న సంతృప్తి, గర్వం నాలో నేను ఆవహింప చేసుకోవాలి... వెంటనే మిమ్మల్ని క్షమించేదాన్ని.

— "అవును. మీరు నన్ను వేధించినప్పుడల్లా మిమ్మల్ని క్షమిస్తూ వచ్చాను. మిమ్మల్ని క్షమించానన్న ఆనందంలో, అభిజాత్యంతో రోజులు సునాయాసంగా, నిబ్బరంగా గడిచిపోయేవి. ఇదంతా అనుభవిస్తూ నాలో నేను ఎంత పరవశం చెందుతున్నానో మీకేం తెలుసు? పైచేయి నాది. ఇది మీకు చెప్పకుండానే దాచబోయేదాన్ని. కాని చివరి ఘడియల్లో నా జీవితాన్ని పునః విమర్శ చేసుకుని, దేనిని గురించి నే నాలోచనా నిమగ్నురాలనై వున్నానో, దాన్నే మీరు ముళ్లకంచెతో బురదనీటిని కదిపినట్లు కదిపారు. అందుచేత సర్వమూ మీకు విల్లడించక తప్పలేదు. ఇదే మిమ్మల్ని విభ్రాంతి పరచిన నా బ్రహ్మాండమైన ఓర్పుకి కారణం. ఇన్నాళ్ళూ...మిమ్మల్ని... క్షమించాను!

ఆమె వదన మండలమంతా ఉన్మీషితమైపోయింది. మైకంలో మైమరుపులో క్షణకాలం మాత్రం కళ్లు మూసింది. తర్వాత భర్త వంక చూస్తూ మెదలకుండా పడుకుంది.

ఆదిశేషయ్యగారి ముఖంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. మలిన పూరితమైన ఆ పదార్థాన్ని అలానే భరిస్తూ నిర్విణ్ణుడై అలానే కూర్చుని వున్నాడు కొంచెంసేపు.

"ఈమెతో యిప్పుడు సంభాషించాలా ?" ఈ భయాందోళనలు ఆయన్ని కృంగదీశాయి. ఇక్కడినుండి తప్పించుకోవటంకూడా కష్టమే. కాని యిక్కడ యీ మానవాతీతురాలిగా కనిపిస్తున్న వ్యక్తి ముందు కూలబడి ఆలోచనలు కొనసాగించటం అంతకంటే కష్టము. ఎలాగో సర్వశక్తులూ కూడదీసుకుని లేచి, తప్పటడుగులతో అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

కూతుర్ని అయోమయ పరిచి గదిలోకి సాగనంపి దీపం తీసి వున్న గదిలో ఆదిశేషయ్యగారు యింకా ఒంటరిగా కూర్చుని వున్నాడు దీనంగా. వదనంలో విరాగ రేఖలు స్పష్టంగా వ్యక్తీకరించ బడ్డాయి యిప్పుడు. తనకు సమాధానం లభించింది. ఈ దీర్ఘకాల సంసారంలో పొందగలిగిన శాంతి, సౌఖ్యాల వెనుక అదిమబట్టి వున్న కారణం తెలిసింది. ఇరుగూ పొరుగూ చేత పార్వతీ పరమేశ్వరుల వంటివారని తమలో తామూ, బాహాటంగా కూడా అభివందింప బడటంలో యీ ప్రతిష్ఠ ఎవరికి దక్కాలో తెలిసింది. తనలో దుర్మార్గమనే ప్రత్యేకత వుండికూడా ఆమె పెట్టిన భిక్షవల్ల మామూలు మనిషి క్రింద చలామణీ అయాడు. అసలు మగవాళ్లంతా యింతే నేమో ! మరి లోకం 'దుర్మార్గుడు' అని ఎవర్నయితే పేరు పెట్టి పిలుస్తుందో వాడిలో ఎంత దుర్మార్గం కరుడు గట్టుకుపోయి వుండాలో!

తాను క్షమించబడుతూ పాపాలు చేశాడు. క్షమించబడుతూ వృద్ధు డయాడు. ఈ పాపానికి పరిధి వుంది. ప్రాయశ్చిత్తం లేదూ కాని...? ఇంకా తనను ఏదో పీడిస్తోంది. అభిమానం చావకుండా నిక్కుతోంది. లజ్జ, నిర్లజ్జల మధ్య కొట్టుమిట్టాడుతున్నాడు.

"ఈ ముప్ఫయి అయిదేళ్ల సంసార జీవితం !"—ఆయన ఆశ్చర్యాన్వితు డయాడు. ఒక విశాల హృదయం విధివిరామం లేకుండా ప్రసరించిన క్షమవల్లనే నలుగురిలోనూ అల్లరిపాలు కాకుండా కాపాడబడ్డాడు.

ఈ ఆలోచన తోచేసరికి మనసు భయావిష్టమై స్పందించింది. "నేను పరాధీనుడ్ని. పరాజితుడ్ని. పరాభూతుణ్ణి."

గతచరిత్రంతా ఒక్కసారి చెమ్మగిల్లిన నేత్రాలముందు సాక్షాత్కరించి కదలిపోయింది. ఆ కాలంలో అందరూ మానవుల్లా జీవిస్తున్నట్లు తనకు తెలుసు నేమో-తనభార్యతప్ప.

ఇంతలో మరోసత్యం స్ఫురించి కంపితుడయాడు. తాను ఆమెను ఎన్నిసార్లు కొట్టాడో ఆమెకు జ్ఞాపకం వుంది. తనకు లేదు.

ముచ్చెమటలు పోస్తూండగా కళ్ళు మూసుకుని గంద్రగోళమైన మనస్సుతో తబ్బిబ్బు అవుతున్నాడు వెనక్కివాలి. డాక్టర్ యివాళ పెదవి విరిచాడు. మహా బ్రతికితే ఒకటి రెండురోజులు! ఆతర్వాత తనని క్షమించేందుకు ఎవరూ మిగలరు.

ఈ పదిపదిహేను రోజులనుంచీ దేముడు చాటుగా తనకు అంతిమ కర్తవ్యం ప్రబోధిస్తూ వచ్చాడు. జన్మలో ఆమె గురించి తాపత్రయపడిన సమయం యిది ఒక్కటే. కాని దానిని గురించి తలచటానికైనా తనకు అర్హత లేదు. ఈ కడపటి వివేకం అసంపూర్ణంగా వుండిపోయింది.

ఇపుడు ఏదో చిత్రమైన అనుభూతి కలుగుతోంది. దాన్ని వారించలేకపోవటానికి అశక్తత ఒక్కటే కారణమవుతోంది. ఇది తన దౌర్భాగ్యం. కాక యింకా అహం పూర్తిగా చావక ఏమూల నుంచో తొంగి చూస్తోందన్న జ్ఞానం కలగటం మరేమిటి ?

అవును. తన మానవత్వం యింకా సంపూర్ణత్వం పొందలేదు. అందుచేతనే ఆమె చెంతకుపోయి ఏవో మాటలు చెప్పటానికి యింకా ఉద్యుక్తుడు కాలేకుండా వున్నాడు.

"కాని తాను ధన్యుడు" ఈ యోచన తనువును పులకరింప చేసింది. మరుక్షణంలో కళ్ళనిండా నీళ్ళు పొటమరించాయి. తనకు యీ లోకం ముందు ధన్యత చేకూర్చిన ప్రాణిముందు మనసారా

కృతజ్ఞత వెల్లడించటానికి తటపటాయిస్తే యీ పాపానికి పరిధి కూడా లేదు; 'తాను ప్రపంచంలో ఒకడు' అని ఓదార్చుకుంటూంటే ఎవరో అజ్ఞాతవ్యక్తి ఆ చుట్టు గీతనుకూడా తుడిచి పారేసినట్లు ఆయన ప్రకృతి స్థితుడయాడు. వ్యవధానం తక్కువ. నిమ్మదిగా లేచి, ధైర్యంగా లోపలకు వెళ్ళాడు.

* * *

"అమ్మా!" అంది కూతురు నమ్మందగ్గర నిలబడి భీతిగా చూస్తూ.

పార్వతమ్మ నిమ్మదిగా కళ్ళు విప్పి "ఎవరు?" అనుకుంటూ అటు కేసి చూసింది. ఎవరో చూసి ఆనందపడి "తల్లీ"రా అంది నీరస కంఠంతో. కూతురువచ్చి తల్లికి చేరువగా మంచంమీద కూర్చుని చెదురుగా పరికిస్తోంది. ఆమె మృదుహస్తాన్ని తన శుష్కహృదయంపైకి లాక్కుని పార్వతమ్మ "నా కంత్యకాలం సమీపించింది. నా చివరి మాటలు వినటానికి ఎందుకువచ్చావు? పిచ్చితల్లీ" అంది డగ్గుత్తికతో.

కూతురు యీ మాటలు విని బెంగతో నిశ్శబ్దంగా ఏడువ సాగింది. తల్లి గుండెపై తలవాల్చి "ఇలా ఎందుకయిందమ్మా ఎందుకయింది?"

"వెర్రి తల్లీ! మీ తండ్రిగారి కళ్ళముందు నేను దాటిపోవటం నా మాంగల్య మహిమవల్ల అనుకుని ఎందుకు ఊరడిల్లవు? ఈ సౌభాగ్యం అందరికీ ప్రాప్తిస్తుందా?"

ఆనందోద్రేకంతో జలిగిపోతూన్న తల్లి కృశించివున్న వదనంలోకి తేరిపార చూసింది కూతురు. కాని అందుకు కారణం వేరుగా భావించింది. కేవలం యిప్పుడు ఆడినమాటల్లోని తాత్పర్యమేనని ఆమె ఊహ. "అమ్మా" అంది బాధతో. ఏకో చెబుదామనుకుంది. కాని దుఃఖంతో గొంతు పూడుపడి సాధ్యంకాలేదు. కొద్ది క్షణాలు నిశ్శబ్దవాహినిలో ప్రవహించాయి.

"ఏమిటికి?" అంది తల్లి ప్రేమగా.

తన సందేహం తీర్చుకుందామని "నీవింత ఆనందంగా వుండడం నేనెప్పుడూ చూడలేదు?" అంది.

"ఇందులో అంతరార్థం నీకిప్పుడే తెలియదు"

"పోనీ చెప్పరాదా?"

"నా కడుపున పుట్టినదానవు. నువ్వుకూడా అనుభవశాలివై యీ భాగ్యం నీఅంతట నీవు శోధించగలిగినాడు నీవూ యీ అనిర్వచనీయమైన సుఖంలో ఓలలాడుదువుగానిలే."

కూతురు విషణ్ణవదనంతో ప్రశ్నార్థకంగా చూసింది.

"తల్లీ! నీకు పుణ్యస్త్రీ అంటే అర్థం తెలుసునా?"

"అమ్మా ఏమిటే యిది? నా కేదో భయంగా వుంది. నాన్నని పిలుస్తాను" అంటూ మళ్ళీ ఏడువ సాగింది.

"వద్దు. కళ్ళు తుడుచుకో. చెప్పమ్మా. నీకు పుణ్యస్త్రీ అంటే అర్థం తెలుసునా?"

"ఊహు... తెలియదు."

ఆమె ఆలోచించి—

"నాకూ తెలియదు సరిగ్గా. నా జీవితం అందుకు ఉదాహరణప్రాయం అన్న అభిప్రాయం యింతవరకూ వుండేది. కాని నిన్ను చూస్తుంటే, అమాయకమైన నీ ముఖంలోకి చూస్తూంటే తప్పటడుగు వేశానేమోనన్న సంశయం పీడిస్తోంది. ఇప్పుడు నేను చేసినది ఒక ఉన్మాదక్రియా?" అని నిట్టూర్చి "అయ్యో ఎంత పొరపాటు జరిగిపోయింది! మీ నాన్నగారూ నువ్వూ ముఖాలు యిహమీదట కూడా చూసుకోవాలిగదా నన్న జ్ఞానం లేకపోయిందే నాకు...... ఆయనకు కనిపించావా?"

"ఆఁ నాన్న చీకటిగదిలో ఒంటరిగా ఎలాగో కూర్చుండటం చూసేసరికి నాకు భయంపుట్టింది."

"ఏమన్నా అన్నరా నిన్ను చూసి?"

"పలకలేదు. విచిత్రంగా, అయోమయంగా చూశారు."

"ఎంత పాడుపనిచేశాను?" అని ఆమె తనలో తాను మథనపడసాగింది. పాపిష్టిదాన్ని. ఈ మేలుకొలుపు నాకు కలగకున్నా బాగుండేది. తుదిఘడియల్లో నాకు సౌఖ్యగరిమ అంతా నేనే పంచుకోవాలన్న స్వార్థదాహం ఎందుకు కలిగింది?"

"అమ్మా!"

పార్వతమ్మ కళ్ళలోనీళ్లు గిర్రున తిరిగాయి. ఎడతెగకుండా ప్రవహించసాగాయి. అవి కూతురుమాపి యీ హఠాత్ పరిణామానికి దిగులుచెందటం కనిపెట్టి "నీ చేతుల్తో యీ నీళ్ళు తుడిచివేయవూ? నీవల్ల గాక మరి ఎవరివల్ల నా దుఃఖం ఉపశమనం చెందుతుంది?" అన్నది.

కూతురు తనలో తాను కుమిలిపోతూ, మృదువైన ప్రేమతో మెల్లగా కన్నీటిపాయలు, చారలు తుడిచివేసి మెదలకుండా కూర్చుంది.

"నా చేయి ఎత్తాలంటే బలహీనంగా వుంది. ఈ చేతిని నీ శిరస్సుమీద పెట్టుకోమ్మా"

ఆమె తన రెండు చేతుల్తో తల్లి దక్షిణహస్తాన్ని పట్టుకుని తలపై వుంచుకుని శ్రద్ధాభక్తులతో కనులు మూసుకుంది.

తల్లి అస్పష్టస్వరంతో ఉచ్చరిస్తూ ఏదో ఆశీర్వదించింది. అది కూతురికి యిలా వినిపించింది:

"అందరి స్త్రీలలానే బతుకు"

కూతురు ఏదో పలకబోయింది. ఇంతలో గది బయట అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. ఇద్దరూ దృష్టి అటు లగ్నం చేసేసరికి ఆదిశేషయ్యగారు బరువుగా అడుగులు వేసుకుంటూ లోపలకు ప్రవేశించి యిద్దరివంకా తెల్లబోయి చూచాడు. ఒక్కదెబ్బలో ధైర్యమంతా సడలిపోయినట్లయింది.

పార్వతమ్మ కష్టపడి "నాన్నగారు నేను ఏమయిపోతానో నన్న బెంగతో రెండురోజులుగా పచ్చి మంచినీళ్లుకూడా తాగటం మానేశారు. వెళ్ళి భోజనసదుపాయం చూడమ్మా" అంది. కూతురు లేచి తండ్రివంక ఒకసారి భయభక్తులతో చూసి తల వంచుకుని అక్కడినుంచి నిష్క్రమించింది.

ఆదిశేషయ్యగారు "పార్వతీ!" అని పిలవబోయి, తృళ్లిపడి ఆమెవంక ఏకదీక్షగా అలానే చూస్తూ నిలబడిపోయాడు.

ఆయనవంక చూస్తూ పార్వతమ్మ ఆలోచించసాగింది. ఈయన మళ్ళీ తన ఎదుటకు వచ్చారు. తన మనస్సు యావత్తూ విప్పి చెప్ప గానే, ఆ క్షణాలలోనే తన ప్రాణాలు గాలిలో కలిసిపోతాయని అప్పుడు నమ్మింది. కాని...అందుకు భిన్నం. ఇప్పుడు యిద్దరూ ఒకరికొకరు అభిముఖంగా వున్నారు. ఈ అవస్థ భరించటం ఎలాగు? తన ఈ అమర్ష భావం ఎందుకు ప్రకటించింది?

"పార్వతీ!" అని పిలిచి ఆదిశేషయ్యగారు సమీపించబోయి, ఉలికిపడి, నీరసంగా చూస్తూ అలానే నిలబడిపోయాడు.

పార్వతమ్మ చూపు త్రిప్పుకోలేదు. అలానే వీక్షించసాగింది. ఇదే ఘడియలో తనకు మృత్యువు ప్రాప్తిస్తే బాగుండును. తల వెయ్యి వ్రక్కలైపోతే బాగుండును...ఎంత...ఎంత...అదృష్ట హీనురాలు?

ఆదిశేషయ్యగారు మెల్లగా సామీప్యంలోకి వచ్చి "పార్వతీ! అని నిశ్చేష్టుడై నిలబడిపోయాడు. ఈ మార్పు ఎలా అవతరించింది? ఆ ముఖంలోని ప్రతి అణువూ అలా వివర్ణరూపం పొందవుందేం? ఆ కనుల్లోని తన్మయం, ఆభిజాత్యభావం ఏమయిపోయాయి?

పార్వతమ్మ పెదవులు కంపించసాగాయి. "రండి" అంటూ ఆయన్ని ఆహ్వానించింది చివరకు. ప్రక్కకు వచ్చి కూర్చున్నాక ఆయన వొణుకుతున్న చేతుల్ని, తన వణుకుతున్న చేతుల్తో చేరదీసి పట్టుకుని "నన్ను క్షమించరూ?" అన్నది తడబడుతున్న కంఠంతో.

"పార్వతీ!" అన్నాడు ఆదిశేషయ్యగారు విశ్చేష్టితుడై "నేను ఏమయినా............

"అవును. నన్ను క్షమించండి. నేను మిమ్మల్ని...నన్ను క్షమించండి"

ఈ హృదయ విదారకమైన వేడికోలు ఆయనను అశాంతం కలవర పరిచింది. ముందు "ఎందుకు?" అన్న ప్రశ్న నోటి వరకూ వచ్చింది. కాని...సంబాళించుకున్నాడు. ఒక క్షణం ఏదో ఆలోచన పాములా జర జరమని ప్రాకుతూ మనసులో మెలిసింది. తన పశ్చాత్తాపంలోని అసంపూర్ణత్వం...!—భార్య వంక తీక్ష్ణ దృష్టితో చూచాడు. మళ్ళీ తలప్రక్కకు త్రిప్పుకున్నాడు. తన నిశ్చయం పటాపంచలౌతుంది. స్వార్థరేఖ హృదయకుహరంలో మింటికి ఎగబ్రాకే మంటలా ఎగసింది. ఇవేళ...యీరోజు యీ రాత్రి ... పరాభవాల వెనుక ....పశ్చాత్తాపం వెనుక...ప్రశాంతి వెనుక...దృఢనిశ్చయం వెనుక......

అంతే ఆకస్మికంగా ఆమె వైపు తిరిగేసరికి ఆయన నేత్రాలు ఉజ్వలంగా ప్రకాశిస్తున్నాయి. చెప్పరాని మార్పు ప్రవేశించి అస్థిరచిత్తం స్థిరత్వం పొంది వికసించినట్టుగా దృక్కులను ఆమె వరకూ గంభీరంగా త్రోశాయి. బలహీనమైన ఆమె చేతి పట్టు సడలింది. తన హస్తాన్ని ఆమె ఫాలంపై వుంచి "పార్వతీ! నిన్ను నే క్షమించాను" అన్నాడు.

* * *

రాత్రి పన్నెండుగంటలలో వున జరిగిపోయిన ఆ సంఘటన తర్వాత, సంఘటిల్లిన సంగతులను గురించి ఉల్లేఖించటానికి కలం వెనుక ముందాడుతోంది. ఈకథలో ముఖ్య పాత్ర పార్వతమ్మ ఆమెను గురించి వ్రాయటానికి బాధపడి, వదిలివేసి మిగిలిన వారిని గురించి వ్రాద్దామన్నా సాధ్యం కావటం లేదు...ఆమె జీవితం చివరి దశలో చాలా విచిత్రమైన పరిణామాలకు గురైంది. ఆమె ఆశించి నట్లు చావు దగ్గరకు రాకుండా దూరదూరంగా జరుగుతోంది, విముఖత చూపిస్తూ.

పార్వతమ్మ తనతల్లి మరణశయ్యపై వున్నప్పుడు పెరిగ్గాం అందుకుని వెళ్ళినప్పుడు యిలా జరగలేదు. మరునాడే ఆమె తల్లి కళ్లు మూసింది.

మరునాటిఉదయం డాక్టర్ యథాప్రకారంవచ్చినపుడుపార్వతమ్మ పరిస్థితి కొంచెం తేటగా వుండటం కనిపెట్టి ఆశ్చర్య పడ్డాడు. నాడి చూసి సంతోషం ప్రకటించాడు. మగత నిండిన నేత్రాలతో ఏదో లోకంనుండి చూస్తున్నట్లు ఆయనవంకపరికిస్తున్న పార్వతమ్మ మనసు చివుక్కుమంది. ఎందుకీయన ఆశాభావం ప్రదర్శిస్తున్నాడు! తనకి చావు మూడటానికి యింకా కొన్నిరోజులు వ్యవధివుందా?

ఆమె ఎవరితోనూ పలకటం మానివేసింది. తాను పలికితే అందులో ఏ అపస్వరం ధ్వనించి, దానిని గురించి సమాలోచించు కున్నపుడు తనగుండెల్లో చిచ్చుపెడుతుందో ఎవరికి తెలుసు? తాను భంగపడింది. శాశ్వతమైన ఆనందాన్ని క్షణికావేశంతో బయటకు వెల్లడించి భగ్నంచేసుకుంది. దేముడు తనకు రెండు పరీక్షలు పెట్టాడు. ఒకదాంట్లో అద్భుతంగా గెలిచింది. రెండవదాంట్లో చిత్తుగా ఓడిపోయింది. సర్వసాధారణంగా స్త్రీకి లోకం అంటే భర్త. అలాకాన్ని ఒక ఉత్తేజంలో ధిక్కరించడం జరిగినా, యిది నిజమైనశాంతి కాదనే అపోహతో మనసులోలేని పరాజయాన్ని బాహ్యంగా ఒప్పుకుంది. ఈరెండువిధాలా హానికలిగింది. అప్పుడు తన నిజస్వరూపాన్ని అవతలివారికి ప్రదర్శించి కూడా, మారు వేషంలో తిరిగి సంచరించడానికి వీలులేదు కాబట్టి, 'నిన్ను ఇన్నాళ్లూ క్షమించాను' అని అపని జరిగిపోయాక చెప్పి, వ్యక్తం చేసి, తిరిగి క్షమించటానికి సిద్ధపడటం హాస్యాస్పదం కాబట్టి బ్రతికటానికి వీలులేదు. ఇప్పుడు అంతరంగికంగా తను అనుభవించని ఓటమిని తన హద్దుదాటి కళంకాన్ని ఆపాదించుకున్నానన్న చింతతో బయటకు అంగీకరించటంద్వారా గార్హస్థ్యప్రపంచంలో తన స్థానాన్ని శాశ్వతంగాపోగొట్టుకోవడంచేత, యీదుర్భరఅవమానంతో బ్రతికటానికి వీలులేదు. తాను యిక మనుషులనేవారితో మాట్లాడటం ఉభయులకూ ముప్పు. అందుచేతే కూతురువచ్చి బ్రతిమాలినా, ఏడ్చినా, మొత్తుకున్నా, భర్తవచ్చి "ఏమిటిపార్వతీ యీచాదస్తం? అంటూ సానునయవాక్యాలు పలికినా పెదవి కదపలేదు.

కాని ఆమె ఎంతలేదనుకున్నా మొదటిరాత్రి అనుభవించిన తృప్తి, సౌఖ్యం రెండుమూడురోజులవరకూ పెనుగులాడుతూనే వున్నాయి మానవబలహీనతవల్ల. ఇది బహుశా భగవంతుడనేవాడికి కూడా తెలియని పరమరహస్యం. అందువల్లనే డాక్టర్ మరునాడు ఆశ్చర్యపడటం జరిగింది. కాని అతడి ఆశాభావంచూసి పార్వతమ్మ కృంగిపోయింది.

వాళ్లి అందరిముఖాలూ వికసించాయి. తనకి చావురాదు. రాదు. అయోగ్య. ఈనాడు ప్రపంచంలో. తాను తిరిగి బ్రతకాలి ఈ నరకయాతనలో.

ఆమె మనస్ఫూర్తిగా మరణానికి ఎదురుచూసింది.

కాని...!

ఒక అత్యద్భుతమైన సంఘటన యిక్కడ సంభవించింది. తనకి చావు రాదు. రాదు. తాను చచ్చిపోక బ్రతుకుతుందన్న దుర్భరమైన బెంగతో మానసికంగా కృంగి కృశించి మూడురోజులు గడిచేటప్పటికి క్రమక్రమంగా మరణాన్ని సమీపించ సాగింది తిరిగి.

చావనన్న భయంతో పార్వతమ్మ చచ్చిపోతోంది.

* * *

డాక్టరు మళ్ళీ సందేహాన్ని వెలిబుచ్చి వెళ్ళిపోయి నప్పటి నుంచీ ఆదిశేషయ్యగారు దిగాలుపడిపోతున్నారు. ఈ కొద్ది రోజులనుంచీ ఆమె తప్పకుండా జీవిస్తుందన్న నమ్మకంతో తిరిగాడు. ఎన్నోసార్లు ఆమె దగ్గరకుపోయాడు. మాట్లాడించటానికి ఎన్నోవిధాల ప్రయత్నించాడు. మృదువుగా బ్రతిమిలాడాడు. "ఏమిటి పార్వతీ యీ చాదస్తం" అన్నాడు.

తాను ఆమెను మనస్ఫూర్తిగా క్షమించివేశాడు. ఆమె బ్రతకాలి. తనకోసం బ్రతకాలి.

ఆమె యీనాడు మరణిస్తే తన శేష జీవితమంతా కీకారణ్యంలోని చీకటి. అప్పుడు చచ్చినా బ్రతికినా ఒకటే. ఆ జీవితానికి అర్థం లేదు.

తాను ఆమెయెడల ప్రవర్తించిన హింసా విధానాన్ని ఆమె నోట తెలుసుకున్నా, అందుకు బాధపడినా, ఏదో అవ్యక్త శక్తి ప్రేరణద్వారా ఆమెతో మనసారా కొన్నిమాటలు పలికించటానికి పోయినప్పుడు, ఆమె తనతప్పు తెలుసుకుని క్షమాపణకోరింది. అది తనలో తాత్కాలికమైన విస్మయాన్నీ, గగుర్పాటునూ లేపింది. కాని కొద్ది క్షణాలలో పరిస్థితి మారింది. తన నేత్రాలు ఉజ్వలమైన కాంతితో ప్రకాశించాయి. క్షమించానని చెప్పివేశాడు. ఇప్పుడు యిద్దరిలో సరియైన శాంతి భద్రతలు నెలకొల్ప బడినాయి. తనలోని కాఠిన్యం కరిగిపోయింది.

కాని యిదేమిటి? ఆమె జీవించబోవటల్లేదు ఆ రాత్రి జరిగిన సంఘటనల తర్వాత తాత్కాలికంగా వాటిల్లిన ఆమెఆరోగ్యంలో అభివృద్ధి చూసి యిహ పరవాలేదనుకున్నాడు. కాని తనకు తెలియకుండా ఏదో జరుగుతోంది. అశాంతి దాపురించబోతోంది. ఇహమీదట తన యీ వృద్ధప్రేమను ఆమెకై గ్రుమ్మరించాలన్న ఆశలన్నీ అడియాస లౌతున్నాయి.

"నాన్నా!" అంది కూతురు. సమ్ముఖంలోకి వచ్చి నిలబడి ఆదిశేషయ్యగారు తలఎత్తిచూసి "ఆఁ" అన్నాడు.

కూతురు దగ్గరకువచ్చి తండ్రి ముఖంలోకి దీనావహంగా చూస్తూ

"అమ్మకి...ఏమవుతుంది నాన్నా?" అంది.

"ఏ...మో...తల్లీ"

30 సం॥లుగా మీా సేవలో పేరు గడించుకొన్న సంస్థ మీాకు ఈ క్రింది విశిష్ట వస్తుచయము అర్పిస్తూంది

మర్ఫీ రేడియో
గ్రండిగ్ టేప్ రికార్డర్లు
మరియు స్టినోరెటి డిక్టేటింగ్ యంత్రములు
హోనర్ సంగీత వాద్య పరికరములు
అస్ట్రల్ రిఫ్రిజరేటర్లు
జిల్‌గిన్ రేడియో & ఎలెక్ట్రికల్ భాగములు
అహూజా అంప్లిఫైయర్లు
టెలిఫన్‌కెన్ వాల్వులు
ప్లాసీ వైబ్రేటర్లు
గ్రామఫోనులు మరియు రికార్డులు

గ్రండింగ్ హై-ఫి రేడియోగ్రామ్స్
ఫిల్కో యు. ఎస్. అండ్ బ్రిటిష్ రిఫ్రిజిరేటర్లు
ఫిల్కో యు. ఎస్. ఫ్రీజర్స్
మర్ఫీ-రికార్డ్సు ఎలెక్ట్రికల్ ఇరన్స్ అండ్ టోస్టర్స్
లెనార్డ్ రిఫ్రిజిరేటర్స్
డుప్లోమాట్ ఫోటో కాపీయింగ్ యంత్రములు
డేవిడ్ బోగన్ పి. ఎ. సిస్టమ్ మరియు
యూనివర్సిటి యూనిట్లు హారన్స్
మార్గనైట్ వాల్యూమ్ కంట్రోల్స్
డొమెస్టిక్ అప్లయన్సెస్.

మహమద్ ఇబ్రహిం & కంపెని ప్రైవేట్ లిమిటెడ్
7/8 మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు-2.
—బ్రాంచీలు:—
113-H బ్రిగేడ్ రోడ్, బెంగుళూరు-1 | 26/27 రతన్‌బజారు, మద్రాసు-3.

"అమ్మ ఏదో విషాదంలో మునిగివుంది నాన్నా!" అంది కూతురు కొంచెం ఆలోచించి ఆవేదనతో.

"నీకు...ఎలా తెలుసును అమ్మా?"

"నేను ఊహించగలిగాను నాన్నా! ఇక్కడికి వచ్చిన రోజు రాత్రి అర్థస్వగతంగా ఏవో మాటలు చెప్పింది. నాకెంతో భయం వేసింది. తాను ఏదో పొరపాటు చేశానని గొణిగింది. ఆ పొరపాటు నీకైనా తెలుసా నాన్నా?"

ఆయన తడి ఆరిపోతూన్న గొంతుతో "అబ్బే...తెలియదమ్మా."

"అమ్మ నాకు సరిగ్గా చెప్పలేదు. అదే ఒకవేళ చెప్పటం ఏమో. 'అందరి స్త్రీలలానే బ్రతుకు' అని నన్నాశీర్వదించింది. ఆమె ప్రవర్తన యీరీతిగా వుండటం నేనెన్నడూ చూడలేదు. నేను అతిగామాట్లాడుతూంటే క్షమించు. ఏ స్త్రీ కూడా తానుచేసింది పొరపాటని మనసా, వాచా చెప్పివేశాక యిహ దానిని గురించి మథన పడదనుకుంటాను...నన్నా సంశయం వేధిస్తోంది నాన్నా."

"ఏమిటది? ఏమిటమ్మా అది?"

"అమ్మ తాను జీవించాలని కోరుకోవటల్లేదు. నేనిది బాగా గ్రహించాను. ఆమె వెయ్యికళ్లతో మరణానికి ఎదురుచూస్తోంది."

ఆదిశేషయ్యగారు నిశ్చేష్టితుడయాడు. "తనకు ఏమిటది?" అని జిజ్ఞాస కలిగించిన యిందాకటి మాటలూ, యీ చివరి మాటలూ బాగా మనసులో నాటుకున్నాయి. ఈ విచిత్ర నాటకం విపరీతమైన సంచలనాన్ని కలిగిస్తోంది. ఇంతకీ ఒకరి మనసు ఒకరు అర్థం చేసుకోలేరన్నమాట. డాక్టర్ 'మీకేం భయంలేదమ్మా' అన్నప్పుడు ఆమె కళ్ళలో ప్రతిబింబించే వ్యాకులపాటుతో కూడిన గుర్రాటుకు అర్థం? ఆయనకు అర్థమయింది. తాను ఏమీ తెలుసుకోలేని మూర్ఖుడా. ఇప్పుడు యీ జ్ఞానదానం చేసింది తనకన్నా ఎన్నో సంవత్సరాలు చిన్నదైన కుమార్తె.

ఆయనకింతలో మెరుపుమెరిసినట్లు ఓ పరిష్కార మార్గం తోచింది. అది అద్భుతమైన యోచన. కాని భయంకరమైనది కూడా-సర్వసాధారణంగా చావుబతుకుల్లో వున్న మనుషులకు తుది ప్రయత్నంగా ఓచిట్కా వంటిది ప్రయోగిస్తారు. అది ఫలిస్తే అమోఘంగా ఫలిస్తుంది. లేదా నాశనం వుండనేవుంది. ఈ తక్షణ మార్పుని గమనించి కూతురు కలవరపాటుతో 'నాన్నా' అంది. ఆయన సమాధాన మివ్వకుండా అక్కడినుంచి నడిచివెళ్లిపోయాడు.

ఆరాత్రి ఒకనాటి మాదిరి భయానకంగావుంది. పార్వతమ్మ పడుకుని వున్నగదిలో బెడ్ లైటు వెల్తురు తప్ప యిల్లంతా చీకటి అలుముకుని వుంది.

"పార్వతీ!" అని పిలిచాడు ఆదిశేషయ్యగారు ముందుకు వంగి.

ఈ కొద్ది రోజులుగా వస్తూన్న జవాబే వచ్చింది.

ఆయన ఒకసారి పెదవులు కొరుక్కున్నాడు. బరువుగా ఊపిరి విడిచాడు.

"నాతో యిప్పుడైనా మాట్లాడవా? నీ కింత మొండిపంతం ఎందుకు? అమ్మాయి బాగా దిగులు పడింది. చిక్కి శల్యమై పోయింది?

ఆమె కనీసం సానుభూతిగా ఆయనవంక చూడనన్నా లేదు.

"పార్వతీ! ఆఖరి ఘడియల్లో కూడా యిలాగే వేధిస్తావేం?"

"............"

ఆయన రుద్ధకంఠంతో "నీవు భగవన్నామ స్మరణలోనే కాలం గడిపితే నాకు సంతోషమే. మనయింటిలో వున్న రాముల వారి పటం నువ్వు ఏ రోజయినా పూజించకుండా వూరుకున్నావా? పార్వతీ! ఒకసారి ఆ పటం తెచ్చి నీ కళ్ళముందు వుంచేదా?"

"............"

"నీకు ఎలా అనిపిస్తుంది? నా మాటలు నామీగా గుర్తు పట్ట గలుగుతున్నావా పార్వతీ?"

"............"

"డాక్టర్ ఏదో చెప్పాడు. నీకు నిజంగానే మైకం క్రమ్ముతోందా?"

"............"

"పార్వతీ! పార్వతీ! పలకవేం! నీ యింద్రియాలు నీకు స్వాధీనంలో లేవా? అలా చూస్తున్నావేం? ఎవరు కనిపిస్తున్నారు నీకు? అయ్యో...అలా అయిపోతున్నావేం పార్వతీ......డాక్టర్ చెప్పింది నిజమేనా? నువ్వు...నువ్వు...నాకు దక్కవా?"

పార్వతమ్మ తనువు పులకరించింది. ఆనందంతో ఆమె నేత్రాలు విస్ఫారితాలయాయి. తన్మయంగా ఒకసారి భర్తవంక వీక్షించింది. అబ్బ! ఆ బాధ, ఆ దుఃఖం...నిజంగా తను...! నిజంగా తను...!

పార్వతమ్మ కళ్ళు మూసుకుంది.

తాను చచ్చిపోతోంది. చచ్చిపోతోంది. "భగవాన్! నా కోరిక యీడేరుతోంది."

* * *

ఈ లోకంలో ఆదిశేషయ్యగారిలాంటి తెలివైన వాళ్ళు వుంటూ వుంటారు. పాపం పార్వతమ్మ బ్రతికింది. కాని అమ్మ కూడా పార్వతమ్మ తల్లితో ఎందుకు తప్పు చెప్పినట్లు?